

BETYDNINGEN AV MENNESKERETTIGHETS- LOVEN

OG DERSOM CRPD BLIR INKORPORERT I
MENNESKERETTIGHETSLOVEN

Geir Lippestad, 12.09.2022

CAPA 2022- FAF

LIPPESTAD

MENNESKERETTIGHETENE HAR GRUNNLOVSVERN

- Etter revisjonen av Grunnloven i 2014 fikk vi en ny § 92 i Grunnloven. Den sier:
 - «*Statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene slik de er nedfelt i denne grunnlov og i for Norge bindende traktater om menneskerettigheter.*»
- Etter at denne bestemmelsen kom var det spørsmål om alle internasjonale menneskerettighetskonvensjoner Norge har underskrevet og ratifisert skulle ha «grunnlovs rang» - altså at de ved motstrid går foran norske lover og forskrifter?
- Dette ble klargjort i en dom fra Høyesterett i 2016 (HR-2016-2554-P):
 - «*På denne bakgrunn finner jeg det klart at Grunnloven § 92 ikke kan tolkes som en inkorporasjonsbestemmelse, men må forstås som et pålegg til domstolene og andre myndigheter om å håndheve menneskerettighetene på det nivå de er gjennomført i norsk rett.*»

MENNESKERETTIGHETSLOVEN

- Menneskerettighetsloven trådte i kraft i 1999.
- Lovens formål er å styrke menneskerettighetenes stilling i norsk rett.
- Lovens § 2 lister opp hvilke internasjonale konvensjoner som skal «gjelde som norsk lov» (altså inkorporert):
 - Den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK)
 - FNs menneskerettighetskonvensjon for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK-konvensjonen)
 - FNs menneskerettighetskonvensjon for sivile og politiske rettigheter (SP-konvensjonen)
 - FNs menneskerettighetskonvensjon for barns rettigheter (Barnekonvensjonen)
 - FNs menneskerettighetskonvensjon for avskaffelse av diskriminering av kvinner (kvinnekonvensjonen)
- Etter lovens § 3 skal bestemmelsene i konvensjoner og protokoller som er nevnt i § 2 skal ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning. Det betyr at disse konvensjonene har forrang.

HVA GJØR MAN HVIS DET OPPSTÅR MOTSTRID MELLOM REGLER?

- For å forstå Menneskerettighetslovens betydning i norsk rett må vi også si noe om hierarkiet i norsk rett:
 - På toppen har vi Grunnloven. Grunnloven er vår øverste rettskilde og går med motstrid med andre lover/forskrifter foran. Grunnloven kan kalles for «konstitusjonell lov»
 - I mellom Grunnloven og alminnelige lover har vi to sær-lover. Dette er menneskerettighetsloven og EØS-loven. Disse lovene går ved motstrid mot andre lover/forskrifter foran, men er det motstrid mot Grunnloven så går Grunnloven foran. Denne kalles derfor for «semi-konstitusjonell lov». De ulike konvensjonene som er inkorporert i menneskerettighetsloven vil dermed gå foran andre norske lovregler dersom det er motstrid.
 - Under dette har vi alminnelige lover vedtatt av Stortinget, som forbrukerkjøpsloven, avhendingsloven, arbeidsmiljøloven osv. Regler i disse lovene går foran bestemmelser i forskrift dersom det er motstrid, men ikke bestemmelser i semi-konstitusjonell og konstitusjonell lov.

HVA GJELDER DA FOR CRPD I DAG?

- Som nevnt er CRPD ikke en del av menneskerettighetsloven og har dermed ikke forrang foran andre norske lover og regler. Den kan heller ikke regnes som inkorporert i Grunnlovens menneskerettighetsbestemmelse.
- For internasjonale menneskerettigheter som Norge har skrevet under på og slik sett er folkerettslig bundet av gjelder det såkalte «presumpsjonsprinsippet».
- I presumpsjonsprinsippet ligger at man skal presumere at norsk rett stemmer overens med internasjonale forpliktelser, og dermed i så stor grad som mulig tolke norske rettsregler slik at det er i samsvar med internasjonale forpliktelser.
 - De norske reglene skal dermed så langt det er mulig tolkes slik at de er i samsvar med CRPD.
 - Dette rekker ikke så langt som til at man skal tolke en bestemmelse i tråd med CRPD dersom det vil oppstå klar motstrid med ordlyden av den norske bestemmelsen. Altså gjelder ikke presumpsjonsprinsippet så langt at dersom det oppstår motstrid vil CRPD gå foran – da vil norsk regel gå foran.

-
- Ergo blir det da slik at, i tillegg til den signaleffekt og den økte kunnskapen man håper en inkorporering fører med seg, så vil en inkorporering av CRPD føre med seg at:

DERSOM DET ER MOTSTRID MELLOM EN NORSK REGEL OG CRPD, VIL CRPD GÅ FORAN.

OVERPRØVING AV CRPD?

- CRPD har en frivillig tilleggsprotokoll til konvensjonen som gir individer rett på å fremme klager til FNs CRPD-komite dersom de opplever brudd på deres rettigheter (etter at nasjonale domstoler er utprøvd)
 - Denne har ikke Norge underskrevet, og det er et klart politisk standpunkt mot at denne ikke skal bli inkorporert heller.
 - Hovedargumentet er fraskrivelse av nasjonal suverenitet og at norsk rett skal være opp til Norges domstoler å håndheve.
- En slik overprøvingsadgang har vist seg svært viktig i de andre konvensjonene Norge har inkorporert.
 - Den Europeiske Menneskerettighetsdomstolen (EMD) har overprøvd Høyesteretts avgjørelser en rekke ganger og vist at norske regler og norsk praksis er i strid med EMK
 - Dette gjelder også i FNs- barnekonvensjon hvor komiteen har overprøvd norsk praksis.
- Hvorfor så stor forskjell i holdning til overprøving av CRPD og andre menneskerettigheter?

Takk for meg!

Tlf: 911 36 876

Mail: geir@advokatlippestad.no

LIPPESTAD

